

نشرکانه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

موحد، محمد علی، ۱۳۰۳ -

هیا هو بر سر هیج (مبالغه مستعار): بررسی مدارک مورد استناد شیوخ در ادعا بر جزایر تنب کوچک، تنب بزرگ،
ابوموسی / محمد علی موحد. — [ویرایش ۲]. — تهران: نشر کارنامه، ۱۳۸۰.
۲۰۴ ص: نمونه. — (کارنامه حقوق سیاسی و قضایی؛ ۳)

ISBN 978 - 964 - 431 - 032 - 4

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

چاپ اول این کتاب در سال ۱۳۷۳ تحت عنوان «مبالغه مستعار: اسناد بریتانیا و ادعای شیوخ بر جزایر تنب و
ابوموسی» توسط دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران منتشر شده است.

کتابنامه به صورت زیر نویس

۱. تنب بزرگ — اسناد و مدارک. ۲. تنب کوچک — اسناد و مدارک. ۳. ابوموسی — اسناد و مدارک.
۴. امارات متحده عربی — دعاوی علیه ایران. الف. عنوان. ب. عنوان: بررسی مدارک مورد استناد شیوخ در ادعا بر جزایر
تنب کوچک، تنب بزرگ، ابوموسی. ج. عنوان: هیا هو بر سر هیج: اسناد بریتانیا و ادعای شیوخ بر جزایر تنب و ابوموسی.

۹۵۵/۷۳۵۶

DSR ۲۱۴۳/ م ۸ م ۲

۱۳۸۰

م ۸۰ - ۳۵۹۷

کتابخانه ملی ایران

کارنامه حقوق سیاسی و قضایی

به یاد محمد زهرایی

• ۱۳۹۲-۱۳۲۸ •

بنیان‌گذار نشر کارنامه

مبالغه مستعار

هان
تا سپر نیفکنی
از
حملة فصیح

کاو را
جز این
مبالغه مستعار
نیست

| مبالغه مستعار |

• محمد علی موحد •

بررسی مدارک مورد استناد شیوخ در ادعا بر جزایر
تُنْب کوچک، تُنْب بزرگ، ابوموسی

تهران، ۱۴۰۰

(مبالغة مستعار) محمد علی موحد

آماده سازی کارگاه نشرکارنامه

واحد ویرایش مجید رنجبر، مونا سیف و سمیه منیر
حروف چینی و صفحه آرایی زهره جعفرپور، شهلا شمس و عادل قشقایی
نمایه پروین استخری و منیژه خزلیان

واحد گرافیک 12 استودیو دوازده و دوازده

عسل کاوسی و میم درخشانی

طرح و اجرای روی جلد حامد جابرها

ناظر چاپ محسن حقیقی

لینوگرافی فرایند گویا

چاپ ایبانه

صحافی علی

چاپ اول، ۱۳۸۰

چاپ سوم، ۱۴۰۰ ۱۱۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر انحصاراً برای نشرکارنامه محفوظ است.
هرگونه استفاده از کتاب آرایی و عناصر آرایشی این کتاب اکیداً ممنوع است، همچنین هر نوع استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن به هر صورت (چاپ، فتوکپی، کتاب صوتی و الکترونیک و نشر در فضای مجازی)، کلاً و جزئاً، ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

مراکز پخش و فروش:

پخش کارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۵، تلفن: ۰۲۶۱۱۷۹۸۵ و ۰۲۶۱۱۷۹۸۶ و ۰۹۱۲۶۴۳۹۱۵۱
فروشگاه بزرگ شهرکتاب نیاوران با همکاری نشرکارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۷

تلفن: ۰۲۲۲۸۵۹۶۹ • فکس: ۰۲۲۸۰۸۱۹۲

نشرکارنامه: خیابان کریم خان زند، تقاطع میرزای شیرازی، شماره ۱۱۱، واحد یک، تهران: ۰۲۵۹۷۹۸۵۷۳۱، تلفن: ۰۸۸۹۰۴۰۸۳

فهرست

۱۳	دیباچه چاپ دوم
۱۵	۱ پیش در آمد
۱۶	موقعیت طبیعی جزایر
۱۶	بریتانیا و قیمومت شیوخ
۱۷	کتاب حمدی و معرفی اجمالی آن
۲۱	۲ قواسم شارجه و رأس الخیمه
۲۱	سوابق تاریخی
۲۲	قواسم و بنی یاس
۲۴	اصل و تبار قواسم
۲۵	قواسم و فرمانداری بندر لنگه
۲۵	درافتادن بریتانیا با قواسم
۲۶	قواسم عمان و الزام اطاعت از بریتانیا
۲۷	قواسم لنگه و انگلستان
۲۸	بهبانه جویی برای ادامه سرکوب ها
۳۱	۳ ارتباط مسائل خلیج فارس و افغانستان
۳۱	مهدی علی خان بهادر جنگ
۳۲	تحریک ایران برای حمله به افغانستان
۳۳	افغانستان، بلاگردان هندوستان
۳۵	جنگ ایران و روس و تضعیف موقعیت ایران

[illegible]

۷۴	..	..	..	..	..	..	..	..	..	دهن کجی های شیخ رأس الخیمه
۷۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ابوموسی در برابر بحرین
۷۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	اعتراض ایران به واگذاری امتیاز در ابوموسی
۷۶	..	..	..	..	..	..	..	..	..	جنگ جهانی تا زمامداری مصدق
۷۷	..	..	..	..	..	..	..	..	..	نصیحت به شیخ رأس الخیمه
۷۸	..	..	..	..	..	..	..	..	..	دوران مصدق
۸۰	..	..	..	..	..	..	..	..	..	بقیه حکایت پس از کودتا
۸۱	..	..	..	..	..	..	..	..	..	نقشه طرح ایدن
۸۲	..	..	..	..	..	..	..	..	..	اخطار انتظام
۸۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۷ ارزیابی دلایل و مدارک
۸۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	الف. ملاحظات کلی
۸۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	طرف دعوی در مورد ثنب
۸۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ابوموسی و شارجه
۸۶	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ثنب و رأس الخیمه
۸۷	..	..	..	..	..	..	..	..	..	پایه های سست دعوی
۹۰	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ارزیابی کلی کتاب حمدی
۹۳	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ب. تحلیل حقوقی موقعیت طرفین
۹۸	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ج. ماجرای نقشه ای که به شاه ایران تقدیم شد
۱۰۱	..	..	..	..	..	..	..	..	..	د. طرح خرید جزایر از ایران
۱۰۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ه. اسنادی که برای اثبات ادعای شیوخ ارائه شده است
۱۰۵	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۱. شکایت شیخ سلطان بن صقر به بالیوز خلیج فارس
۱۰۶	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۲. نامه شیخ خلیفه به حاکم رأس الخیمه
۱۰۶	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۳. نامه علی بن خلیفه
۱۰۷	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۴. نامه یوسف بن محمد
۱۰۸	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۵. نامه حاجی ابوالقاسم
۱۰۹	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۶ و ۷. نامه هایی به کرنل بیلی صاحب
۱۱۰	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۸ و ۹ و ۱۰. نامه هایی به حشر بن مکتوم
۱۱۳	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۸ ارزیابی نامه ها
۱۱۶	..	..	..	..	..	..	..	..	..	توضیحات شیخ شارجه
۱۲۳	..	..	..	..	..	..	..	..	..	۹ پایان سخن
۱۲۷	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ضمیمه ها
۱۲۹	..	..	..	..	..	..	..	..	..	ضمیمه اول: شیوخ دویی و شارجه و رأس الخیمه...

۱۳۱	ضمیمهٔ دوم: اسناد مربوط به ابوموسی
۱۳۱	سند اول
۱۳۳	سند دوم
۱۳۴	سند سوم
۱۳۵	واگذاری امتیاز به آلمانی‌ها
۱۳۷	ضمیمهٔ سوم
۱۴۱	ضمیمهٔ چهارم: تصویر نامه‌های مورد بحث در صفحه‌های ۹۹ تا ۱۰۱
۱۵۷	ضمیمهٔ پنجم: تصویر سند شمارهٔ C 141
۱۶۱	ضمیمهٔ ششم: تصویر نامه‌های مورد بحث در صفحه‌های ۱۰۵ تا ۱۱۱
۱۶۳	نامهٔ شمارهٔ ۱: شکایت شیخ سلطان بن صقر به بالیوز خلیج فارس
۱۶۵	نامهٔ شمارهٔ ۲: نامهٔ شیخ خلیفه به حاکم رأس‌الخیمه
۱۶۷	نامهٔ شمارهٔ ۳: نامهٔ علی بن خلیفه
۱۶۹	نامهٔ شمارهٔ ۴: نامهٔ یوسف بن محمد
۱۷۱	نامهٔ شمارهٔ ۵: نامهٔ حاجی ابوالقاسم
۱۷۲	نامهٔ شمارهٔ ۶: به کرنل بیلی صاحب
۱۷۳	نامهٔ شمارهٔ ۷: به کرنل بیلی صاحب
۱۷۴	نامهٔ شمارهٔ ۸: به حشرین مکتوم
۱۷۵	نامهٔ شمارهٔ ۹: به حشرین مکتوم
۱۷۶	نامهٔ شمارهٔ ۱۰: به حشرین مکتوم
۱۷۷	نقشهٔ خلیج فارس و موقعیت جزایر سه‌گانه
۱۷۹	فهرست نام‌ها
۱۸۳	نمایه

دیباچهٔ چاپ دوم

محققی که بخواهد کار خود را درست انجام دهد ناگزیر از رعایت «باید» و «نباید» هایی است. این حق نویسنده، و نیز تکلیف او، است که ارزیابی خود را از سندی که در اختیار دارد با خوانندگان در میان بگذارد و ضعف و قوت دلالت‌های آن را باز نماید. اما او حق ندارد مفاد سند را تحریف کند و یا پاره‌ای از آن را بیاورد و از پاره‌ای دیگر چشم‌پوشد، و نیز حق ندارد در مورد اسناد — به اصطلاح امروز — «گزینشی» عمل کند، یعنی سندی را که می‌پسندد برکشد و تمام نور و روشنی بحث را روی آن متمرکز سازد و آنچه را که نمی‌پسندد در تاریکی فروبرد و یا یک‌باره نادیده و نابوده‌اش انگارد. این روشی است که هر مورخ بی‌طرف، و مقید به شیوهٔ علمی تاریخ‌نگاری، باید در پای‌بندی به آن اصرار بورزد. اما تحقیق در مسائلی از آن قبیل که موضوع بحث این رساله است التزامی پایدارتر و صداقتی استوارتر می‌طلبد. اینجا سخن از اختلاف نظر — فی‌المثل — مرتبط با عملکرد فلان وزیر در هفتصد سال پیش نیست که صرفاً از جهاتی مانند ارضای حس کنجکاوی و روشن کردن رویدادی در گذشتهٔ دور مورد علاقه باشد. اینجا از اختلافی سخن می‌رود که حی و حاضر موجود است. اختلافی که می‌تواند نطفهٔ طوفانی شوم از تعصبات کور و منفور را در خود بپروراند. بنابراین کسی که در کسوت تحقیق در چنین قلمروی قلم به دست می‌گیرد باید با احتیاطی تمام، و چون گزارشگری صدیق، عمل کند و بکوشد تا گزارش او زمینه را برای یک داوری عادلانه، و قانع‌کننده برای طرفین دعوی، فراهم آورد.

درویراست تازهٔ این رساله که مرور دوبارهٔ مطالب آن را ایجاب می‌کرد بر آن شدیم که یکی دو نمونهٔ دیگر از کوتاهی‌های حمدی اعظمی را در رعایت شیوه‌ای که در بالا به آن اشاره کردیم یاد کنیم و به ناچار برگگی چند بر متن کتاب افزوده شد.

خوشبختانه نشر تازه این نوشته هنگامی صورت می‌گیرد که کوشش‌های مخلصانه دولت خاتمی در کاستن تشنجات و ایجاد محیطی آرام و مبنی بر اعتماد متقابل در روابط خارجی ایران اثرات مثبت خود را به تدریج نمایان می‌سازد و امید چنان است که در آینده‌ای نه چندان دور زمینه مناسبی برای تبادل نظرهای دوجانبه و تفاهم طرف‌های ذی‌نفع در اختلافات موضوع این رساله نیز فراهم آید. بحث‌ها و اختلاف نظرها در میان همسایگان امری غریب نیست مشروط بر آنکه بیگانگان مجال مداخله و آتش‌افروزی پیدا نکنند و عناد و مبارزه طلبی غیرمسئولانه فضای مذاکرات را به تخاصم و تنازع بی‌سرانجام مبدل نسازد.

این نوشته نخست به صورت مقاله‌ای بلند در مجله کلک چاپ و منتشر شد و آنگاه در هیئت رساله‌ای مستقل درآمد و سپس متن آن را روزنامه سلام در شماره‌های مسلسل خود انتشار داد و این چاپ تازه، با این حساب، در واقع چاپ چهارم آن است. گفته‌ایم که مطالعات و یادداشت‌های ما از سوابق و مدارک موجود در مرکز اسناد عمومی و کتابخانه دیوان هند بریتانیا به سی و چند سال پیش (۱۳۴۴ ش) برمی‌گردد و اینک بازخوانی همان اسناد، با دقت و وسواسی بیشتر، و دیدن اسناد دیگری که پس از گذشت سی و چند سال احیاناً در همان مراکز و یا منابع دیگر از صندوقه اسرار بیرون آمده و در معرض استفاده مراجع کنندگان قرار گرفته باشد ضرورت دارد و آن یافته‌های تاریخی نیازمند تحلیلی منصفانه در پرتو تحولاتی است که پس از امضای قرارداد نوامبر سال ۱۹۷۱ م میان ایران و حاکم شارجه و بازتاب آن قرارداد در عرصه‌های بین‌المللی و به رسمیت شناخته شدن دولت امارات متحد عربی و خروج بریتانیا از خلیج فارس روی داده است. و انجام این مهم در گرو همت محققان جوان و تازه‌نفس است که ان شاء الله دین خود را ادا کنند، و به دور از گرد و غبار ستیزه‌جویی و غوغاگری، زمینه را برای رفع سوء تفاهم و رنجیدگی در میان دو طرف آماده‌گردانند.